

pacto conceditur, ut semper liberum sit concedenti revocare rem precario concessam, etiam ante tempus illud finitum; textu expresso in cit. leg. *Cum precario*, ff. *De precario*, et concordat citat. lex *Precarium*, et cit. cap. *Precarium*, juncta Glossa, *ibidem* verb. *Per conventionem*, et tenent Abbas, *ibidem*, n. 11 et 12; Pirrhing., *loc. citat.*, num. 6; Reiffenstuel, *loc. citat.*, num. 6 et 7, et alii communiter.

(7. Tertio differt precarium a commodato, quia qui rem precario accepit, tenetur duntaxat ex dolo et culpa lata, quæ dolo in jure æquiparatur, non tamen ex culpa levi et levissima. L. *Quasitum* 8, § 3, ff. *De precario*; l. *Contractus*, 22 ff. *De regul. juris*. Qui autem commodatum accepit tenetur etiam ex culpa levi et levissima, cit. leg. *Quasitum* 8, § 3, ff. *De precario*; ubi etiam ratio affertur, quia precarium totum procedit ex mera liberalitate concedentis, qui potest illud revocare quodcumque voluerit, et ideo sibi imputare debet, si ipsum non revocaverit antequam accipiens commisisset culpam levem in ejus custodia; secus autem est dicendum de commodato, quia ipsum non potest revocari ante completum usum, sive tempus determinatum: unde commodatarius tenetur adhibere in custodia rei sibi commodatæ majorem diligentiam, quam is, qui precario accepit in custodia rei precario acceptæ. Sic Glossa, in citat. leg. *Quasitum*, § 3, verb. *Ex liberalitate*; Abbas, in citat. cap. *Precarium*, n. 15; Pirrhing., *loc. citat.*, num. 6, verb. *Tertio differt*; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 9, et alii passim.

(8. Precarium expirat per revocationem concedentis. *Com.* per text. in l. *Precarium* 1, et l. *Aut prætor* 2, *De precario*, et c. *Precarium* 3, *De precariis*, ibi: « Precarium utendum conceditur, quandiu patitur qui concessit: » uti expresse etiam dicitur in cit. l. *Precarium*, per verb. adducta sup. num. 1.

(9. Item precarium expirat moriente illo, cui concessum est, non item morte illius, qui concessit. *Communis*, textu expresso in cit. c. *Precarium* 3, *De precariis*, ibi: « Solvitur quoque obitu ejus cui concessum est, non etiam concedentis. » Licet enim expiret per obitum ejus, cui concessum est, ex quo precarium sit beneficium personale ipsi precanti concessum, et beneficium personale sequatur personam, et cum ipsa exstinguatur, textu expresso in c. *Privilegium* 7, *De regul. juris* in 6, ibi: « Privilegium personale personam sequitur, et exstinguitur cum persona. » Tamen non expirat per obitum ejus, qui concessit, sed transit ad ejus hæredem; textu expresso in l. *Quasitum* 8, § 1, et l. *Cum precario* 12, § 1, ff. *De precario*, ibi: « Precarii rogatio et ad hæredem ejus, qui concessit, transit; ad hæredem autem ejus, qui precario rogavit, non transit, quippe ipsi duntaxat, non etiam hæredi concessa possessio est. »

(10. Item precarium expirat, si istud concedens, rem precario concessam alienaverit; tunc enim emptor eam revocare potest, et sic per ejus revocationem expirat,

et tollitur precarium. *Communis*, textu expresso in cit. c. *Precarium* 3, *De precariis*, ubi dicitur, quod solvitur precarium: « Aut cum ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti, quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri. »

(11. Precariæ seu *precaria* in singulari numero, est contractus jure canonico introductus, quo alicui ad preces, et plerumque causa remunerationis ususfructus alicujus prædii vel alterius rei ecclesiasticæ immobilis ad dies vitæ, vel ad aliud tempus conceditur, ea lege, ut singulis quinquenniis renovatio hujus concessionis, seu contractus petatur. Sic in re communis, per text. in c. *Ea etiam* 2, c. *Precariæ nomine* 3, c. *Precariæ*, *De quinquennio* 4, et c. *De precariis* 5, caus. 10, q. 2 et c. *Precariæ* 1, et c. *De precariis* 2, *De precariis*.

(12. Contractus precariæ seu precarium multum differt a contractu precarii: primo enim differt, quia precario concedi possunt tam res mobiles quam res immobiles: item jura et servitutes, v. g. iter, vel actus per fundum alterius; l. *Prætor* 2, § 1, *In rebus* 4, in princip. ff. *De precario*; precariæ autem locum solum habent in possessionibus seu rebus immobilibus. C. *Ea etiam* 2, § *Si æconomus*, et cap. *Precaria a nemine* 3, caus. 10, q. 2. Et sic notant Pirrhing., l. iii *Decretal.*, tit. 14, n. 10; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 11, et alii.

(13. Secundo differt contractus precariæ, seu preciarum a contractu precarii, quia precarium ordinarie ad certum et determinatum tempus non conceditur, sed solum tandiu quandiu placuerit concedenti. L. *Precarium* 1, ff. *De precario*, c. *Precarium* 3, *De precariis*; precariæ autem concedi possunt, vel ad dies vitæ, vel ad aliud certum tempus, quamvis de quinquennio in quinquennium renovari debeant. C. *Precariæ* 1, et c. *Precarium* 3, *De precario*, c. *Precariæ de quinquennio* 4, caus. 10, q. 2.

(14. Tertio differt contractus precariæ, seu precarium a contractu precarii, quia precarium potest semper revocari pro arbitrio concedentis. L. *Precarium* 1, ff. *De precario*, capit. *Precarium* 3, § 1, *De precariis*; precariæ autem revocari non possunt, antequam tempus concessionis sit elapsum, textu expresso in c. *Precarium* 3, § final. *De precariis*, ibi: « Porro precariæ, quæ quandoque de ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ. »

(15. Dummodo tamen precariæ de rebus Ecclesiæ non sint irrationabiliter, seu in grave damnum Ecclesiæ factæ; nam in tali casu revocari possent ac deberent a successore concedentis; textu expresso in cap. *De precariis* 2, *De precariis* juncta glossa communiter recepta, *ibid.*, verb. *Ab eo*; ubi in super adductis variis juribus, dicit posse et debere etiam revocari ab ipsomet concedente, et sic tenent Engel., l. iv *Decretal.*, tit. 14, n. 5; Reiffenstuel, *ib.*, n. 14, et alii passim.

(16. Et ratio est clara, quia ad alienationem quacumque rerum ecclesiasticarum, imo etiam ad locationem ultra triennium requiruntur solemnitates juris; textu expresso *Extravag. Ambitiosa*, *De rebus eccles. non alienand.* Unde cum precariæ contineant hujusmodi alienationem similem locationi ultra triennium, ex quo, ut patet ex dictis per illas precarias concedatur ususfructus rei ecclesiasticæ immobilis ad dies vitæ, vel ad certum tempus, si concedantur, ut fieri solet, ultra triennium, requiruntur solemnitates juris, quæ si non adhibita fuerint, tales precariæ, utpote nullæ, ipso jure revocari possunt, ac debent, nedum a successore, sed etiam ab ipsomet concedente, seu alienante. (17. Secus autem, si precariæ essent concessæ ad solum triennium, seu infra triennium, quia tunc cum non requirantur solemnitates juris, sicuti nec requiruntur ad locationem (cui assimilantur) non excedentem triennium ex citat. *Extravagant. Ambitiosa*, *De reb. eccles. non alienand.*, si rationabiliter, et sine gravi damno Ecclesiæ sint concessæ, revocari non debent, nec possunt, nec a successore, nec ab ipsomet concedente, ut patet ex dictis verb. *ALIENATIO*, et verb. *LOCATIO*.

(18. Precariæ expirant, quando ipsæ fuerint concessæ ad longum tempus, et elapso quinquennio, is, qui eas accepit, non petit renovationem earum, ut colligitur ex c. *Precariæ*, *De quinquennio* 4, caus. 10, q. 2, et c. *Precariæ* 1, *De precariis*; ubi expresse præcipitur, quod « precariæ de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem et antiquam consuetudinem renoventur; » adeoque qui negligunt sic renovare, cadunt jure suo, sicuti cedit suo jure vassallus non petens renovationem investituræ a novo domino intra legitimum tempus, ut recte probant Abbas, in cit. cap. *Precariæ* 1, *De precariis*, num. 1; Pirrhing., *loc. cit.*, num. 14; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 24, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(19. Varias a variis adductas rationes, cur in precario præstetur dolus, et, quæ in civilibus nomine doli venit, *culpa lata*, et in commodato præstetur culpa etiam levissima, affert, et una confutat Jacob. Gothofred., in l. 23, ff. *De regul. jur.*

20. Meo iudicio: « Ulpiani rationi (recte in-

PRECES PUBLICÆ.

* Principes sæculares, si petant ab episcopo, ut preces publicæ indicantur pro necessitate status, id utique potest, et debet. Non nisi vero summa abusio esset, si etiam ex consuetudine principes, episcopali aucto-

quitidem Jacobus Gothofred., ubi supra) adhærendum est in d. leg. 14, § 11, *De furt.*, quæ huic conjungenda est, ut et secundæ, quæ ab interpretibus redditur, sed quas ita evolvo. In precario ideo dolus duntaxat præstatur, eo quod hæc liberalitas sit, seu donatio, qua scilicet possessio rei datur, donatur, leg. 15, § *Eum, qui de precar. conceditur* (qua quidem in re concedendi vox propria est leg. 1, in princip. § 2, leg. 4, in fin. leg. 6, § 4, leg. 7, 8, § 3, leg. 12, § 1, *De precar.*, l. 1, § 11, *De itinere actuque privat.*, l. 163 infr.) etsi non perpetuo jure habenda (precario enim id opponitur) attamen proprio interim quodam jure precarium conceditur possidendum, fideique rogantis committitur, sic ut re tanquam sua, qui precario habet, interim utatur, eamque possideat. Quare ab eo culpa exigi non debet, nec potest, cum res ejus sit interim quodammodo; sed dolus tantum, quia reddendi conditio ei inest; nam, etsi rogantis arbitrio res utenda, possidenda conceditur, tamen ex fide bona oritur precarium, l. 2, § 2, ff. *De precar.*, quæ in omnibus contractibus, quibus vitæ societas continetur, præstanda est. Neque is, qui precario rogavit, eo animo possessionem nanciscitur, ut credat se dominum esse, leg. 13, § 1, ff. *De publician.* Eadem proinde hic ratio, quæ in deposito, quod in utroque res in totum fidei, arbitrioque accipientis deposita, vel precario data committatur, concedatur, »

(21. Titulus *Precariæ* olim denotavit « concessionem ad preces factam ex largitate episcoporum, qua ostendebatur res tales mansisse in dominio Ecclesiæ, et redditus tantum detentori attributos fuisse. » Ea de causa antiquitus priusquam beneficia ecclesiastica ita ut hodie ordinata fuissent, clerici ab episcopo nonnunquam bona ecclesiastica in vicem salarii fruenda hoc titulo occuparunt, ut docet concilium *Tolitanum* vi, cap. 5, relatum in cap. 14, caus. 12, quest. 2.

(22. Laici quoque nonnunquam per preces ab episcopis obtinebant, ut rerum ecclesiasticarum redditus usque ad vitam suam perciperent, maxime qui valde pauperes erant, idque quia ex penu Ecclesiæ alendi erant omnes pauperes. Confer. de precariis, *Bohemer.*, in *Decretal.*, l. iii, t. XIV per tot.

ritate neglecta, indicere illas vellent. Benedictus XIV, constitut. *Bull.*, tom. 1, num. 82, incip. *Quemadmodum preces*. V. *addit. Cass.* v. *ORATIO*. sub n. 33

PRESBYTERATUS.

Vide verb. *ORDO*, a n. 48 ad 50.

PRESBYTERIUM.

Lubet de presbyterio sequentia tradere.

(1. Cum multa presbyterium significare possit, id præsertim considerandum, quod ad ecclesiarum regimen spectat, hoc nomine a dignioribus, qui in clero sunt, nempe pre-

sbyteris, sumpto, totius cleri cœtum significari. Nimirum presbyterorum, præsertim, sed et diaconorum, imo universi cleri consilia adhibebant episcopi, sive de ordinandis clericis, sive de recipiendis poenitentibus, sive de hæresibus condemnandis, sive de alio quopiam gravi negotio ecclesiastico ageretur. Hoc quod hic presbyterium dicimus, alii veterum senatum Ecclesiæ appellabant.

(2. Certe ad Carthaginensem Ecclesiam quod spectat, ex pluribus Cypriani testimoniis manifeste liquet, ejusmodi morem in ea perpetuo servatum, ut nil grave episcopus sine cleri sui consilio perageret. Et sane ep. XXIII, al. XXXVIII, De clericorum ordinationibus hæc habet: « In ordinandis clericis solemus vos ante consulere, et mores, ac merita singulorum communi consilio ponderare. » Et generatim de universo ecclesiastico regimine, epist. VI, al. XIV, scribit: « Ut ea, quæ circa Ecclesiæ gubernaculum utilitas communis exposcit, tractare simul, et plurimorum consilio examinata limare possimus. »

(3. De universis Africanis Ecclesiis conc. Carthag. IV, can. 18, sic decrevit: « Ut episcopus nullius causam audiat absque præsentia clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur. »

(4. Eandem regulam tum Ephesi in condemnando Noeto, tum Alexandria in prima Arii ejectione fuisse servatam, testatur Epiphanius. Tum Cotelerius in suis annotationibus ad constitutiones sic dictas Apostolicas formulam quamdam depositionis Arii ex antiquo quodam manuscripto erutam evulgavit, quæ æque episcopos diocæses Ægyptiæ, ac presbyteros Alexandrinos Arii depositioni suffragatos exhibet.

(5. Idem quoque in Origenis condemnatione obtinuisse testatur Pamphilus, qui lib. XI *Apolog. pro Origene apud Photium*, c. CXVIII, narrat *synodum episcoporum et presbyterorum adversus Origenem* fuisse ha-

PRETATICUM.

Vide verb. HEBRÆUS, n. 7.

PRIMÆ PRECES IMPERATORIS.

Vide verb. BENEFICIA, art. 12 per totum.

PRIMATES.

De primatum jurisdictione, et præeminentia sequentia delibasse juvet.

(1. Qui apud Græcos *exarchi* dicti sunt, *primates* apud Latinos fuere. Ut autem apud Græcos *exarchorum*, ita etiam apud Latinos diversa primatum, et acceptio fuit, et potestas: alii enim jam a primis temporibus integram regebant diocæsim, ut et Romanus Italiam, et Carthaginensis Africam, et multo post Hispaniam Toletanus. Alii vero diocæsis tantum parti præerant; ut Lugdunensis et Bituricensis certis quibusdam Galliæ provinciis: et ætate nostra, quod antea facilitatum nusquam legitur, *primates* dicuntur multi, quorum jurisdictio tum

bitam, cujus decreto Alexandria ejiciendum sancitum est, nec ipsi permittendum, ut ibi vel doceret, vel habitaret.

(6. Antiochiam quoque ad Pauli Samosateni causam discutiendam, eumdemque deponendum plurimos quoque presbyteros cum episcopis convenisse testatur Eusebius, lib. VI, cap. 28.

(7. Neque aliud a primis usque temporibus Romani Pontificis servarunt. Plura exempla dabit Selvaggius *Antiquit. Christianar.*, lib. I, cap. 16, pag. 9. Paucis contentus ero. S. Cornelius a. 251 Cypriano scribens, quæ demum ratione ad ejurandum schisma perducti fuerint Maximus presbyter, Urbanus et Sidonius, ait: « Omni igitur actu (eorum) ad me perlato, placuit contrahi presbyterium (adsuerunt etiam episcopi quinque, qui et hodie præsentibus fuerunt), ut, firmato consilio, quid circa personam eorum observari deberet, consensu omnium statueretur. » Coegit etiam a. 385, Siricius presbyterium adversus Jovinianum hæreticum, ut ipsemet scribit ep. VII, in eoque « omnium nostrum tam presbyterorum et diaconorum, quam etiam lotius cleri (en quid presbyterium fuerit) unam scitote fuisse sententiam, Jovinianum sociosque damnandos esse. » Hinc intelligere est quid omne *Presbyterium Romanæ Ecclesiæ* fuerit, quod Liberius, ep. 11, ad *Ursacium*, etc., *testes* appellabat, etiam S. Innocentius I, *Consessum presbyterii*; id est cleri Romani, et acta in eo confecta urget, ep. 3.

(8. Quod hi *presbyterium* vocarunt, Zozimus, ep. 8, *Sedis Apostolicæ cœtum* dixit. Bonifacius quoque *presbyterio universo* litteras se prælegisse, quibus Thessalonicensem episcopum in vicaria Sedis Apostolicæ delegatione confirmaverat, testatur ep. 15. Huic vero presbyterio, quod Romanæ Ecclesiæ synodum diocæsanam non immerito dicas, aderant quoque episcopi, quos in Urbe esse contigisset; ut vel Corneli recitatus locus ostendit.

primatialis, tum metropolitana iisdem est terminata finibus. Sed illorum dispar est ratio, sunt enim qui nullis unquam præfuerint metropolitanis, ut Rothomagensis: sunt qui olim multis, nunc nullis; sed eorum alii suos habent, ut vocant, *officiales*; quorum alter metropolitani jure, alter primatis judicet; ita ut a priori ad posteriorem provocetur, ut Bituricensis: apud alios vero idem est iudex primatis, qui metropolitanæ.

(2. In Africa tot erant *primates*, quot provinciæ; provinciam quisque suam admini-

strabat: Carthaginensi parebant omnes. Illorum jura eadem fuerunt, quæ apud alias gentes metropolitanorum. Inter illos tamen et metropolis hoc intererat, quod metropoles statæ et fixæ semper erant; primæ autem sedes in Africa desultoriæ, et nunquam fere eadem, sed nunc hæc, nunc illæ; cum metropolitanum ipsa metropolis faceret, primam sedem ipse episcopus: nec enim urbi, si Carthaginem exceperis, sed ætati, et ordinationis prærogativæ addicta fuit primatis dignitas; quo quisque antiquior in provincia episcopus, is eo primatui vicinior; ille demum *primas*, qui omnium antiquissimus.

(3. Olim in synodis generalibus post patriarchas, primatum, ut potior auctoritas, ita honestior locus erat: ii erant omnino tres, Thraciæ Heracleensis, Ephesinus Asiæ, Ponti Cæsareensis. Illis proximus erat Thessalonicensis vicarius, qui jussu Romani

PRIMICERIVS.

Hæc quæ sequuntur, de primicerio notasse expedit.

(1. Primicerius, generaliter loquendo, dicitur ille qui primus juxta antiquorum consuetudinem erat scriptus in ordine cære seu scripturæ. Mos enim erat antiquis in tabulis ceratis et pugillaribus scribere, et hinc quicumque in quolibet hominum ordine primo loco scriptus erat in albo, seu tabula cerata, *primicerius* appellabatur; et qui secundo loco *secundocerus*, et qui tertio, *tertiocerus*, ut colligitur ex I. *Primicerius* 2, et I. *Lege pragmatica* 4, De domesticis et protectoribus; sic in *Rubrica*, cod. De *primicerio*, lib. XII. Primus notariorum appellatur *primicerius*, eo quod in matricula notariorum primo loco sit scriptus, ut explicat Glossa, *ibidem*. Similiter I. *Primicerius* 2, cod. De *Fabricensibus*; primus Fabricensium vocatur *primicerius*, ut tradunt Gregor. Tholosan., lib. XV *Syntagm. jur.*, cap. 22, num. 5 et sequent.; Azorius, part. II, lib. III, cap. 16, quæst. 1; Pirrhing., lib. I *Decret.*, tit. 25, numer. 1; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 1, et alii passim.

(2. Quoad præsens autem *primicerius* dicitur *primus cantor*, seu primus in cantu seu choro, qui alio nomine appellatur *præsentor*, ut patet ex cap. *Cum olim* 6, De consuetud., et qui secundum locum post ipsum tenet, ejusque absentis vices gerit, vocatur *succentor*, ut cap. *Inter dilectos* 11, De excessibus prælator., sive *vicecantor*; Azor., *cit.*, part. 2, lib. III, c. 22, q. 2; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 1, et alii; et alicubi vocatur, *Magister scholarium*, seu *Scholasticus*. Sic notat Hostiensis, in *Summar.*, n. 1, tit. De *primicerio*; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 1; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 1 et alii.

(3. Primicerii officium describitur, in cap. *Perlectis* 1, § Ad *primicerium*, dist. 25, et c. *Unic.*, De officio primicerii, quod sit præesse diaconis et reliquis clericis in docendo ordinem, et modum psallendi et canendi in choro pro diversitate et solemnitate temporum, et ad ipsum spectet divinum offi-

ciæ toti Illyrico præerat. Huic assidebat episcopus Carthaginensis, ut ex quinta synodo intelligere licet.

(4. Si generalis synodus hoc tempore habenda foret, hæc fere esset, si Jacobatio aliisque credimus, considerandi ratio. Primum locum, ut par est, obtinet Summus Pontifex, princeps et moderator totius concilii; secundum Ostiensis episcopus, cujus est consecrare Romanum antistitem; tertium Constantinopolitanus patriarcha, qui Innocentii III, concilii Lateranensis suffragio prælatus est cæteris; quartum Alexandrinus; quintum et sextum reliqui duo, Antiochenus et Hierosolymitanus. Hos excipiunt Occidentis patriarchæ, aliis nomine quidem pares, re tamen et dignitate inferiores multo, Bituricensis, Venetus, Cantuariensis, quibus, ut nonnullis placet, Pisanus additur. Deinde sedent primates, ut Lugdunensis, ut Toletanus, etc.

cium ordinare, psalms, lectiones, responsoria, et alia hujusmodi assignare, quæ quisque clericorum dicere debeat, ipsumque chorum regere et operam dare, ut omnes ab ipso, vel a quo ipse jusserit, instruantur, et disciplina inter eos observetur, tanquam pro iis rationem coram Deo redditurus, alioquin enim tenebitur de negligentia in officio suo commissi.

(4. Primicerius, cantor seu præcentor in illis locis, seu ecclesiis, in quibus ratione sui officii præcedit aliis canonicis, censetur constitutus in dignitate seu personatu, ibique primiceriatus est dignitas, seu personatus, ut constat ex cap. *Cum accessissent* 8, De constitutionibus, et cap. *Cum olim* 6, De consuetud. Ubi vero nullam præeminentiam, seu præcedentiam inter alios canonicos habet, non censetur in dignitate seu personatu constitutus, sed ibi nudum officium, seu administrationem habet. (5. Et idem dicendum est de thesaurario sacrista et custode. Azorius, *loc. cit.*, cap. 16, qu. 3, et cap. 22, q. 1; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 2; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 4; Layman., in *cit. cap. Unic.*, De officio primicerii, et alii passim.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(6. Vicarii *nati* episcopi primitus fuere *archidiaconus* et *archipresbyter*. Additus postmodum fuit in ecclesiis cathedralibus *primicerius*, qui ex delegata potestate episcopi præerat clero inferiori seu minori. (7. Primis temporibus hæc potestas archidiacono demandata erat ab episcopo, ut omni clero, etiam presbyteris et archipresbyteris præesset, ut ejus quasi esset administrator, et vicarius generalis. Cum vero hic potissimum auctoritatem suam in clerum majorem et superiorem extendisset, substitutus est ei alius vicarius, a quo clerus inferior regebat. Thomassin., *Vet. et nov. Eccles. disc.*, t. I, lib. II, c. 103, § 10. (8. Factum

est inde, ut in absentia episcopi his tribus vicariis archidiacono, archipresbytero et primicerio gubernacula Ecclesiæ demandarentur: ut mox laudatus auctor, loco citato, § 3, ex Epistola Papæ Martini ostendit.

(9. Plene officium primicerii in cathedra- libus describit Isidorus, in c. 1, d. 25: « Ad primicerium, inquit, pertinent acolythi, exorcistæ, psalmistæ atque lectores. » Pergit vero: « Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vitæ honestate et officio meditandi et peragendi sollicite lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium et responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, et modus psalendi in choro pro solemnitate temporum, ordinatio quoque pro luminibus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quæ sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus juniorum parochianis ipse per ostiarios dirigit; clericos, quos delinquere cognoscit, ipse distinguat, Quos vero emendare non valet, eorum excessus ad cognitionem episcopi deferat. Basilicanos ipse

PRIMITIÆ.

SUMMARIUM.

1. Primitiæ quid importent, ad num. 4. — 5. Primitiæ lege veteri debebantur jure divino posi-

(1. Primitiæ sunt primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborum, et hujusmodi. *Communis*, et colligitur aperte ex lib. *Exodi* xxiii, 16 et 19, ex lib. *Num* xviii, 12, et ex lib. *Deuteronom.* xvi, 2. (2. Vocantur autem *primitiæ*, quia sunt primi fructus. *Communis*, per text. in lib. *Num* xviii, 12 et 13, ibi: *Quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi, universa frugum initia, quas gignit humus, et Domino deportantur, cedant in usus tuos.* Insuper Barbosa, in *Rubric.*, De primitiis, n. 6; Sylvester, verb. *Decimæ*, n. 1 in fine; Reiffenst., lib. iii *Decretal.*, tit. 30, 171, addunt vocari *primitias*, quia sunt fructus optimi, sive primi in bonitate, per text. in cit. lib. *Num* xviii, 12, ibi: *Omnem medullam olei, et vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino,* etc. Quod negant Suarez, lib. i *De divino cultu*, cap. 8, num. 2; Pirrhing., lib. iii *Decretal.*, tit. 30, num. 169, et alii dicentes, quod significantur hic nomine primitiarum primi fructus tempore, non bonitate, id est optimi, ut colligitur in citat. lib. *Numer* xviii, 13, ibi: *Universa frugum initia* (id est primitias), *quas gignit humus,* etc.

(3. Per primitias non intelliguntur, nec olim intelligebantur, omnes primi fructus alicujus terræ, agri, verbi gratia, aut vi-

(71) Vide hac de re disserentem cum primis Illustriss. Cyrenensem episcopum Aloysium Galletum in egregio opere, quod *De primicerio*, edidit: ubi et illud pag. 26, animadvertit, inter primicerios, qui Romæ erant, primicerium nartiarum eminuisse,

constituat, et matriculam ipse disponat. » Plenius hoc declaratur in c. unic. *De offic. primicer.*, ubi additur, quod præsit diaconis et reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positus, quamvis sub archidiacono constitutus sit, et ejus sub-officialis esse videatur.

(10. De primicerio juxta hodiernam disciplinam consule Corvin., *De person. et benefic. eccles.*, tit. *De primic.*

(11. Alias constat primicerium vocari antesignanum eujuscunque officii civilis et sacri. Fit hoc sensu in antiquis monumentis mentio « primicerii notariorum, palatii, aulae, sacri cubiculi, sacrarum largitionum, defensorum, judicium, lectorum, silentiorum, » etc. Ducange, in *Glossar. ad script. med. et infim. Latinit.*, voce *Primicer.* Confer. etiam Jacob. Gothofred., ad l. 19, C. *Theodos.*, De palatin. sac. larg.; Brisson., *De verb. signific.*; voce *Primicerius*. (12. Sic uti itaque qui primum locum tenebant, *primicerii* appellabantur; ita qui secundum et tertium locum, dicebantur *secundicerii*, *tertiocerii*; Brisson, ubi supra (71).

tivo. — 6. Quid juris sub lege nova, ad num. 7. — 8. Quænam differentia inter primitias, decimas et oblationes? — 9. Alia ad rem, ad num. 19.

næ, nec erat quantitas certa et determinata; postea vero fuit determinata hæc quantitas, scilicet, quod nemo plus quam quadragesimam partem dare teneretur, et nemo minus quam sexagesimam dare posset de primis fructibus, textu expresso in cap. *Decimam partem* 4, De decimis, primitiis et oblationibus, § *At vero*, ibi: « At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ; traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inditam; quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus, qui minimum, sexagesimam; inter quadragesimam et sexagesimam licebat quodeunque voluissent offerre; quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hoc specialiter definitur propter sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis. »

(4. Ad primitias reducuntur omnia primogenita, id est primi partus, tam de hominibus quam de animalibus, qui Deo specialiter offerri et sacrificari debebant, juxta cap. xiii *Exodi*, vers. 2, ibi: *Sanctifica mihi omnem primogenitum, quod aperit vulvam, tam de hominibus quam de jumentis,* et cap. xviii *Num.*, ibi: *Quidquid primum erumpit e vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino,*

huncque illum fuisse, qui vel *primicerius* absolute appellabatur, vel *primicerius sanctæ Sedis Apostolicæ*, vel *primus primicerius*, vel etiam *primicerius judicum*.

sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit, ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias.

(5. Primitiæ in lege veteri debebantur jure divino positivo. *Communis*, per text. in cap. xxiii, vers. 19 *Exod.*; c. xviii, vers. 12 *Num.*; c. xvi, vers. 2 *Deuteronom.*, cum similibus.

(6. Primitiæ secundum substantiam, quatenus videlicet spectent ad honestam sustentationem ministrorum Ecclesiæ etiam in lege nova adhuc debentur de jure divino; formaliter vero sumptæ, seu pro certa quantitate, debentur solum jure humano. Prima pars colligitur ex cap. *Revertimini* 65, caus. 16, quæst. 1, ubi decimæ ac primitiæ quoad substantiam jure divino obligari supponunt, et capit. *Tua* 26, De decimis, primitiis et oblationibus, ubi expresse habetur: « Nimis profecto videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimas et primitias asseverans, etc., dimitti valeant. » Et tenent Glossa, in cap. *Ecclesias* 1, caus. 13, q. 1, verb. *Primitias*; Guttierrez, *Canonic. qq.*, lib. ii, cap. 21, num. 6; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. iii, cap. 27, numer. 5; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 175; Didac., et alii. Secunda autem pars clare patet ex cap. *Revertimini* 65, cap. 16, quæst. 2, et cap. *Decimas* 1, ead. caus. 15, quæst. 7, ibi: « Oportet autem... primitias, quas jure sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere; » cap. *Præter* 6, dist. 32 in fine, ibi: « Primitiæ... fideliter reddantur a laicis. »

(7. Primitiæ formaliter sumptæ non amplius debentur, ubi non adest consuetudo eas solvendi. *Communis*, ut patet ex fere universali praxi eas non solvendi. Cum enim primitiæ formaliter sumptæ, id est secundum specificam et determinatam quantitatem, sint introductæ sola lege humana, potuit huic derogare consuetudo legitime præscripta; textu expresso in cap. *Cum tanto* 11, De consuetudine.

(8. Inter primitias, decimas et oblationes hæc adest differentia, quod primitiæ solvuntur semel tantum de primis fructibus novialium agrorum, vinearum, arborum et animalium in signum gratitudinis erga Deum; decimæ solvuntur singulis annis in recognitionem universalis Dei dominii de omnibus fructibus; oblationes solvuntur sine determinatione temporis, qualitatis aut quantitatis ex causa devotionis. Sic expresse Engel., lib. iii *Decret.*, tit. 30, num. 60, et alii. Vide verb. *DECIMÆ*, et verb. *OBLATIONES*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(9. Primitiæ dicuntur primæ fructuum oblationes, ut primi animalium fetus, primi fructus de terra ad culturam redacta, et denique prima de fructibus singulorum annorum commoda.

(10. Antiquissimi sane fuit instituti, eas Deo consecrare fonti omnis boni, et omnium commodorum largitori. (11. Tenebantur hæc etiam devotione gentiles. Consule Samuel. Pitisc., in *Lexic. antiq. Roman.*, voce *Pri-*

mitiæ; Spencer., *De leg. Hebræor., Ritual.* lib. iii, diss. 1, cap. 6; Guther., *De vet. jur. Pontif.*, lib. iv.

(12. Male vero Spencerus inde colligit institutum primitiarum ex religione gentilium esse petendum. Prima ejus vestigia inter eos, qui verum Deum colebant, deprehendimus e sacra Scriptura, exemplo Abelis id corroborante. (*Genes.* iv, 4.)

(13. Nulla in Ecclesia nascente erat lex de primitiis solvendis. Quod enim in can. 4 *Apostolorum*, apud Harduin., tom. I, *Concil.*, p. 10, et p. 33 de primitiis traditur, non est Apostolicum institutum, sed sæculorum subsequentium usus; pseudo-Clemens ait: « Omnis autem fructus domum mittatur. Primitiæ episcopis et presbyteris. Clarum est quod episcopi et presbyteri diaconis et reliquis distribuunt. Canone præcedente 3, apostoli finguntur indulsisse, ut tantum legumina nova tempore opportuno ad altare deferantur, quod eo tempore inter non entia relatum est. Qui mensas agapis destinatas altaria fuisse asserunt, nec graviter errant, ut eruditi docuerunt. »

(14. Si canones Arabici Nicæni genuini forent, jam sæculo iv fuisset lex de solvendis primitiis. Siquidem cap. 1, constitutum apud Harduinum, tom. I, *Conc.*, p. 510, fingitur: « Item exigit a vobis Deus, ut offeratis primitias frugum vestrarum et primitias fructuum vinearum et jumentorum vestrorum ecclesiis, ut ex iis alantur sacerdotes et ecclesiæ ministri. » Hanc vero legem ignorant canones Nicæni genuini, ignorant canones synodorum reliquarum hujus sæculi.

(15. Posterioribus vero temporibus legem de solvendis primitiis in Ecclesia fuisse indictam, tenent nonnulli præsertim ex can. 7 *Conc. a S. Gregorio VII, Romæ in Laterano*, anno 1078 habiti, quod relatum est in can. 1, q. 7. (16. At alii censent potius contineri adhortationem, et consilium, quam jussum. Sed quidquid hujus rei sit, si spectes usum, primitiæ non sunt sub obligatione.

(17. Duobus vero casibus adhuc debentur. Primo, si parochorum facultates adeo angustæ sint, ut congruæ ipsorum sustentationi haud sufficiant. Secundo, si solvi alicubi consueverunt. (18. Et, quod mirum est, Jacobus la Laude, in *Rubric.*, ad tit. *Decret. de decim.*, censet oblationes consuetudine quantumvis vetustissima haud evadere obligatorias, primitias vero consuetudine obligatorias evadere. (19. Rationem vero diversitatis his verbis nititur dare: « Oblationes, inquit, ex pietatis officio, et mera donantium voluntate profisciscuntur, et nullo jure cogente præstari debent, juxta id quod ait sacer textus: *Voluntarie sacrificabo tibi*; et illud *Exodi xxxv*: *Omnes viri, et mulieres mente devota, obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jusserat Dominus per manum Moysi: cuncti filii Israel voluntaria donaria Domino dedicaverunt* Can. 6 concilii Cabilon. Aliud obtinet circa primitias, propterea quod specialis sit ratio eas præstandi, nimirum in recognitionem